

Jaarverslag 2019

BETTER TO GET
AN EGG TODAY
THAN A HEN
TOMORROW

VOORWOORD

Zonder vandaag geen morgen.

In dit gezegde ligt een universele boodschap besloten: wees realistisch en pak de kansen die je nu hebt. Die boodschap heeft in Afrika echter een alledaagse lading. Wees vandaag tevreden met het ei want morgen is de kip wellicht helemaal niet beschikbaar. Je kunt wel hopen morgen iets groters te krijgen maar morgen komt misschien nooit.

Het afgelopen jaar hebben we ervaren hoe relevant 'vandaag' is. 'Morgen' zouden we het trainingscentrum afbouwen, overgaan tot de aanschaf van nieuwe eendagskuikens, 'morgen' zouden we starten met de bouw van een kleinschalige gari-fabriek.

Maar 'morgen' rijdt er misschien een grote oplegger met boomstammen de brug bij Timbo aan diggelen. De brug, die de enige verbinding vormt tussen ons werkgebied en de rest van Liberia. Dan gaan al die mooie plannen misschien niet door. En dat is precies wat er 'gisteren' gebeurde: brug kapot en aangekondigde vervanging voor 'morgen' wordt uitgesteld. Het wordt dus 'overmorgen', ofwel 8 maanden later...

Hoe wij en onze boeren met die realiteit zijn omgegaan, wat we gezamenlijk in 2019 met enige vertraging toch hebben kunnen realiseren, leest u in dit jaarverslag. Het zal u niet verbazen dat onze doelgroep, boerenfamilies in Rivercess, rustig bij 'vandaag' gebleven is en onverstoord heeft doorgewerkt aan wat wel realiseerbaar was. Liberianen zijn meesters in het improviseren, zeer positief ingesteld en behouden dan ook alle vertrouwen in een toekomstperspectief met landbouw en veeteelt. Ze pakken gretig de kansen die wij bieden.

Op dat zelfvertrouwen van de boeren zijn onze plannen voor 2020 gebaseerd. We kiezen heel bewust voor het 'ei', beter gezegd voor hun 'ei', voor wat realistisch, voor wat haalbaar is, met behoud van ambities voor overmorgen.

Namens al die boerenfamilies onze hartelijke dank aan alle sponsors en andere supporters, zoals de samenstellers van dit jaarverslag en onze accountant, die wederom hun diensten om niet hebben verleend.

Het bestuur van de stichting Stepping Stone Liberia,
Guus van Heereveld, voorzitter

RESULTATEN 2019

WAT ZOUDEN WE DOEN EN WAT IS ERVAN TERECHT GEKOMEN?

Met de meeste projecten is vooruitgang geboekt, zij het met behoorlijke vertraging door onverwachte schade aan infrastructuur waardoor ons werkgebied heel lang niet of moeilijk bereikbaar was. Met extreem hoge extra kosten voor transport via een omweg was vertraging te vermijden geweest. Wij hebben er, op zijn Liberiaans, voor gekozen om ons verlies in tijd te nemen.

Kennisoverdracht, status landbouw

Kennisoverdracht van moderne praktijken op gebied van landbouw en pluimveeteelt is en blijft ons doel. Het heeft onveranderd de aller-hoogste prioriteit.

Die kennis moet georganiseerd worden. Ofwel door gekwalificeerde trainers aan te trekken, ofwel door bestaande trainers verder op te leiden. In het verleden zijn we niet erg succesvol geweest met het aantrekken van goede trainers. Ze zijn erg schaars en de enkelingen die we toch vonden bleken niet bereid te verhuizen naar het binnenland. Het comfort van wonen en werken in de hoofdstad voor een grote NGO, in combinatie met een goed salaris vormt, een onneembare barrière voor andere keuzes.

Het afgelopen jaar zijn onze contacten met de landbouwschool in Buchanan verder aangehaald en hebben we gebruik gemaakt van hun adviezen. Docenten hebben studenten, die in deeltijd bij ons werkzaam zijn, begeleid en ons de weg gewezen naar het Central Agricultural Research Institute waar we de nieuwste zaden voor mais met hoge opbrengst kunnen krijgen.

Bij gebrek aan alternatieven voor voltijdstrainers, is besloten om de meest ondernemende en meest succesvolle boeren uit de regio in te schakelen als verlengstuk van onze training. Met extra steun van studenten van de landbouwschool uit Buchanan, kunnen zij in 2020 en volgende jaren hun kennis overdragen aan collega boeren uit de regio. Zij fungeren als regionaal en lokaal voorbeeld en toonbeeld met betrekking tot moderne landbouw. SSL ondersteunt de modelboeren met training en het landbouwrijp maken van grote proefvelden, verstrekken van zaden en organiseren van transport.

Op deze percelen worden commerciële gewassen geteeld en zaden getest. Daarbij behoort de teelt van zeer productieve maisgewassen en sojabonen welke zullen worden verbouwd als grondstof voor de productie van ons eigen kippenvoer.

Kennisoverdracht pluimveehouderij

Legkippen

Met het houden van pluimvee hebben we grote stappen gezet. We concentreren ons op legkippen omdat eieren voorzien in een grote behoefte, zowel regionaal als nationaal. Liberia is voor de consumptie van eieren voor 99% afhankelijk van import (uit voornamelijk Oekraïne, India, Sierra Leone, Nederland en België). Eieren zijn bovendien behalve een toegankelijke bron van schaarse eiwitten ook een goede bron van inkomen. Ze vormen een deel van lokale maaltijden, kennen een hoge opbrengstprijs en bevatten hoogwaardige proteïnen.

De verantwoordelijkheid voor de exploitatie van onze pluimvee activiteiten is in handen van Roger Bakor, vierdejaars student aan het Grand Bassa Community College in Buchanan. Naar Liberiaanse normen beschikt hij over goede kennis en werkervaring. Hij is deels ook werkzaam bij onze leverancier van eendagskuikens en kippenvoer. Zijn niveau is echter nog niet helemaal toereikend voor een professionele, commerciële exploitatie. Ook is hij nog onvoldoende bekend met moderne praktijken van pluimveeteelt (zoals die bijvoorbeeld in Nederland worden toegepast). Dus zijn wij op zoek gegaan naar mogelijkheden voor verdere scholing. In Liberia zijn deze vooralsnog niet voorhanden.

Ons land daarentegen kent een uniek kennisniveau en een zeer vooruitstrevende industrie in het ontwikkelen van betere kippenrassen, huisvesting en gezondheidszorg. De productie van kippenvoer is toonaangevend. We hebben ons daarom laten informeren door o.a. Aeres Training Center International in Barneveld. Zij bieden een beproefd programma met training in 'Applied Poultry Management'. Daar onze

trainer(s) opleiden zou een fantastische oplossing zijn voor het verwerven van hele brede en praktische kennis om deze vervolgens in te zetten voor overdracht aan boerinnen in onze regio en daarbuiten. De financiering van zo'n training is helaas nog niet haalbaar.

Op advies van Hendriks Genetics in Boxmeer zijn we ook op zoek gegaan naar opleidingsalternatieven 'dichter bij huis in Afrika'. Dit internationale technologiebedrijf op het gebied van dierenfokkerij beschikt over zeer uitgebreide kennis van de Afrikaanse markt en wil die graag met ons delen. Zij opperden opties tot training 'in de buurt', zoals in Kenya en Togo. Ons onderzoek naar haalbare opties is daarmee nog niet afgerond en we blijven daarom verder zoeken naar betaalbare alternatieven.

Waarom geen vleeskippen? Wat voor bijna heel Afrika geldt, geldt ook voor Liberia. Concurrenieren met Europese aanbieders die met subsidie van de EU kippenvlees produceren is simpelweg onmogelijk.

Ontwikkeling kippenvoer

Extra inkomsten creëren met legkippen is in hoge mate afhankelijk van kostenbeheersing: voer bepaalt voor 90% de kostprijs van een ei. Vandaar dat wij zijn overgestapt naar eigen productie en daarvoor ingrediënten als mais, soja en pindanoten lokaal inkopen en zelf met een simpele machine vermalen om daarna vitamines en mineralen toe te voegen om een volwaardig voer te produceren.

Het afgelopen jaar zijn we erin geslaagd de kostprijs van een zak van 50 kg te verlagen van 40 naar gemiddeld 30 dollar. Daarbij zijn transportkosten relatief hoog. Vandaar dat besloten is om een teeltprogramma op te zetten met een paar geselecteerde boeren in de omgeving. Voor hen betekent de teelt van mais en soja extra en gegarandeerd inkomen. Wij besparen op die manier op de hoge transportkosten besparen.

Voor de regio levert teelt van mais en soja op termijn extra werkgelegenheid in de landbouw. Plus een tastbaar bewijs dat landbouw wel degelijk loont en toekomstperspectief biedt. Met deze opzet voor productie van commerciële gewassen maken we bovendien een begin met verzelfstandiging van landbouwprojecten waar boeren zelf de verantwoording voor nemen. Zij vervullen zo een voorbeeldfunctie voor andere boeren in de regio.

Bouw trainingscentrum

Om tegemoet te komen aan de wens van potentiële trainers voor passende accommodatie, zijn we in 2018 gestart met de bouw van een trainingscenter inclusief een cursuslokaal. Normaal gesproken zou het center eind 2019 gebruiksklaar zijn geweest maar afwerking en inrichting werd vertraagd door gebrekkige infrastructuur (een kapotte brug).

Met onze eigen proefvelden die deels door boeren uit de omgeving geëxploiteerd gaan worden, hebben we nu 'praktijk aan huis'. Een passende trainingsaccommodatie was een lang gekoesterde wens. Dankzij Gebroeders van den Bosch-Stichting (donatie € 7.500), Wilde Ganzen en andere gulle sponsors is die wens in vervulling gegaan. Nu kunnen we op korte termijn een begin maken met de uitvoering van trainingen op locatie, te beginnen met overdracht van kennis in verbouw van mais, soja en het houden van kippen voor boerinnen en jongeren uit de omgeving.

Gari Fabriek in Timbo

Timbo is het hart van de cassaveregio in River Cess en de bouw van een fabriekje stond al even in de planning. Het initiatief kwam van een groep boerinnen die een demonstratie

in onze proeffabriek had gezien. Wij hebben met hen afgesproken dat als zij aantoonen te willen werken aan hun droom, wij aan de slag gaan met de fondsenwerving om het fabriekje te realiseren. Zij hebben vervolgens hun mannen aan het werk gezet om alle benodigde stenen te produceren. Die zijn intussen klaar. Het streven is om het fabriekje eind 2020 operationeel te hebben!

Onze organisatie

De afgelopen jaren hebben we ervaren dat de uitdaging om ons werk goed te organiseren veel vraagt van een (te) klein bestuur. Versterking op het vlak van communicatie en financiën was dringend gewenst. Met Cor Vulders als nieuwe penningmeester en Liesbeth Merckx als verantwoordelijke voor communicatie, staat er een deskundig en zeer gemotiveerd team. Samen met onze vertegenwoordiger in Liberia, Diah Kahn, kunnen wij onze doelen voor 2020 en volgende jaren realiseren.

Fondsenwerving

We prijzen ons gelukkig met de steun van vele sponsors. Een aantal van hen doneren elk jaar en daardoor kunnen we langlopende projecten plannen en financieren. De meesten van hen wensen anoniem te blijven maar een enkeling verdient het om nog eens extra in het spotlicht te worden gezet. Daartoe behoren o.a. MRC Holland en het ds. Pierson College in 's-Hertogenbosch.

ds. Pierson college spant zich al vele jaren in leerlingen te betrekken bij ons werk in Liberia. Hun activiteiten in het afgelopen jaar stonden in het teken van onderwijs: Hoe zorgen we ervoor dat boerinnen hun kinderen naar school kunnen sturen?

Welke rol kippen daarin kunnen spelen, leest u in de speciale folder in de bijlage.

SAMENVATTING

Door forse logistieke problemen hebben alle projecten vertraging opgelopen. De boeren en onze eigen mensen hebben echter de tijd naar hun hand gezet en zijn onverdroten verder gegaan met wat 'vandaag' haalbaar was:

- ▶ De start met veelbelovende teelt van commerciële gewassen waarvoor in directe omgeving gegarandeerde afzet is;
- ▶ Nieuwe werkgelegenheid en inkomen;
- ▶ Een succesvolle pluimvee operatie die mede dankzij kostenbesparing door eigen productie van kippenvoer nieuwe perspectieven biedt voor aanvullende inkomsten voor vele boerinnen in de omgeving;
- ▶ De start van de bouw van een verwerkingseenheid voor cassave waarmee naast veel toegevoegde waarde, welkome arbeidsplaatsen gerealiseerd worden;
- ▶ De bouw van een trainingscenter dat z'n voltooiing nadert.

Met al deze activiteiten hebben we een volgende stap gezet naar ons einddoel: kennis en verantwoordelijkheid overdragen ter bevordering van zelfredzaamheid en aanvullende werkgelegenheid voor boeren en andere beroepsgroepen van wie het inkomen nauw gerelateerd is aan lokale agrarische activiteiten, zoals handel en diensten!

CONCLUSIE

Al met al hoopgevende resultaten. Rekening houdend met onbeheersbare condities is gerealiseerd wat reëel gezien haalbaar was. In onze ogen! De ogen van boeren en boerinnen kijken daar anders tegenaan. In hun realisme beschouwen zij de vooruitgang als substantieel en veelbelovend. Zij hebben toenemend vertrouwen dat landbouw perspectief biedt aan henzelf en aan jongeren. Perspectief op een toekomst zonder armoede.

Wij hebben vertrouwen in het doorzettingsvermogen en de levenskunst van onze doelgroep. Levenskunst in de zin van hoe met het leven en met onverwachte omstandigheden om te gaan.

ONZE PLANNEN VOOR 2020

In de aanloop naar ons 10-jarig bestaan in 2021 willen we eerst een aantal lopende, enigszins vertraagde projecten afronden.

1. De afbouw van het trainingscenter en start van eerste trainingen. Gepland staan training van boerinnen uit de omgeving in het verzorgen en exploiteren van leghennen.
2. De bouw van de gari-fabriek en organisatie van de training van bewoners van Timbo, inclusief de aanleg van een waterput.
3. Het begeleiden van geselecteerde boeren in de teelt van ingrediënten voor de productie van kippenvoer, inclusief financiering voor het landbouwrijp maken van nieuwe landbouwgronden en de aanschaf van zaden.

Aanvullende projecten die we graag willen realiseren:

4. Aanvullende training voor onze medewerkers zowel op het terrein van landbouw als pluimvee en de daarbij behorende administratie van kosten en opbrengsten.
5. Het uitrollen van ons programma 'Kies eieren voor je geld' waarbij boerinnen na het volgen van een training, eerst ervaring opdoen in ons trainingscentrum om vervolgens bij huis een kleinschalige kippenhouderij opzetten.
6. Het bevorderen van de teelt van commerciële gewassen zoals ananas, bakbanaan, okra en pepers om risico's te spreiden.
7. Het werven van middelen voor de aanschaf van zonne-energie ten behoeve van de verlich-

ting van de kippenboerderij, verwarming van kuikens, koelen van vaccins, malen van kippenvoer en de verlichting van gebouwen in verband met de veiligheid van mens en dier.

8. De aanschaf van een 2e hands pick-up enerzijds voor transport van goederen naar de markt (eieren, gari, groenten) en aanvoer van cassavewortels, anderzijds voor monitoring van onze activiteiten.

'The hen of tomorrow' heet 'ambitie'

Balans na resultaatbestemming

<u>Activa</u>	<u>31 december 2019</u>	<u>31 december 2018</u>
<u>Liquide middelen</u>		
Banksaldo NLRABO 1265894892	16.416,00	11.243,00
	16.416,00	11.243,00

Stichting Stepping Stone Liberia te 's-Hertogenbosch

<u>Passiva</u>	<u>31 december 2019</u>	<u>31 december 2018</u>
<u>Eigen vermogen</u>		
Overige reserve	16.416,00	11.243,00
	<u>16.416,00</u>	<u>11.243,00</u>

Stichting Stepping Stone Liberia te 's-Hertogenbosch

Staat van baten en lasten

	<u>2019</u>	<u>2018</u>	
<u>Ontvangsten</u>			
Donaties particulieren	1.150	2.393	
Giften/fondsen/acties	<u>47.364</u>	<u>42.209</u>	
		48.514	44.602
 <u>Project gerelateerde lasten</u>			
Projekt Liberia	41.694	59.222	
Overige projecten	<u>-</u>	<u>877</u>	
		41.694	60.099
 <u>Overhead kosten</u>			
Kantoorkosten	185	94	
Bankkosten	229	226	
Promotiekosten	672	324	
Contributies	61	60	
Declaraties vrijwilligers	<u>500</u>	<u>-</u>	
		1.647	704
 Resultaat		<u><u>5.173</u></u>	<u><u>-16.201</u></u>

Toelichting Jaarrekening SSL 2019

In tegenstelling tot het jaar 2018, toen we het jaar afsloten met een negatief saldo, kunnen we in 2019 weer zwarte cijfers noteren: een positief resultaat van € 5.173. Hierdoor stijgt ons eigen vermogen naar een bedrag van ruim € 16.000. We zien het jaar 2020 daarom met vertrouwen tegemoet.

Baten

De inkomsten waren in 2019 bijna € 6.000,- hoger dan in 2018. Met dank aan onze trouwe donateurs die SSL al jarenlang een warm hart toedragen.

In 2019 mochten we ook weer enkele nieuwe donateurs inschrijven. Daarnaast hebben we mooie bijdragen ontvangen van stichting A.J. van Rumpt, stichting Retera-van het Hof, stichting Beyond Borders, gemeente 's-Hertogenbosch, MRC Holland Foundation, stichting Mundo Crastini Meliori en de Dominicanen Nederland. Leerlingen van het ds. Pierson College in 's-Hertogenbosch hebben met hun jaarlijkse actie weer een fantastisch bedrag bij elkaar gebracht.

Lasten

De bouw van het trainingscentrum nadert zijn voltooiing. In 2019 was dit nog een forse kostenpost.

De kippenfarm zorgt voor werkgelegenheid maar levert ook bedrijfseconomisch steeds meer rendement op. Met de productie van kippenvoer in eigen beheer dalen de bedrijfskosten. De verkoop van slachtkippen en eieren zorgt voor inkomsten. Per saldo maakt de farm nog geen winst maar dat is een kwestie van tijd als we zo door kunnen draaien en de efficiency nog verder kunnen verbeteren. Naast een bron van werkgelegenheid is de farm ook een praktische trainingslocatie en werkervaringsplaats.

De slechte infrastructuur leidt met name in het regenseizoen tot hoge transportkosten.

Ook in 2019 waren onze overhead lasten relatief weer erg laag (4% van de totale exploitatie) maar wel iets hoger dan in 2018. Zo hebben we geïnvesteerd in een verbeterde en eigentijdse website. Hierdoor kunnen bezoekers van de website eenvoudig een bijdrage doen of zich aanmelden als vaste donateur.

STEPPING
STONE
LIBERIA